

В статье рассматривается понятие гарантии прав, свобод и законных интересов осужденных. Определяется их роль и значение в механизме правового статуса осужденных. Анализируются существующие в научной литературе классификации правовых гарантий прав осужденных, исследуются факторы и условия правовых гарантий прав осужденных. Дается оценка некоторым новым законопроектам относительно гарантирования прав осужденных.

Ключевые слова: гарантии прав и свобод осужденных, правовые гарантии, классификация гарантий прав и свобод, механизм гарантирования, уголовное процессуальное право.

Kulchak L.S. To the question of understanding of legal guarantees of rights and legitimate interests of prisoners in criminal procedural law

In the article a concept of guarantees of rights, freedoms and legitimate interests of prisoners is examined, their role and meaning in the mechanism of legal status of prisoners and determined. In the work existing in scientific literature legal classifications of guarantees of prisoners rights are analyzed, factors and conditions of legal guarantees of prisoners rights are investigated. An author is given an evaluating to some new drafts concerning the guaranteeing of criminal procedural law.

Keywords: guarantees of rights and freedoms of prisoners, legal guarantees, classification of guarantees of rights and freedoms, mechanism of guaranteeing, criminal procedural law.

Потяк В.І.

КОНЦЕПЦІЯ ЮВЕНАЛЬНОГО ПРИМИРЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ УГОДИ (ДОГОВОРУ) ПРО ПРИМИРЕННЯ: СТАН І ШЛЯХИ ВДОСОНАЛЕННЯ

УДК 343.13

Актуальність статті обумовлена тим, що протягом 2016-2017 років спостерігається активна підтримка ЮНІСЕФ реформування впровадження інноваційних механізмів у кримінальне право і кримінальний процес, які спрямовані на вирішення кримінально-правових конфліктів за участю неповнолітніх та кримінально-правового забезпечення охорони угод (договорів) про примирення. Зокрема, можна виділити розробку і обговорення: 1) механізму застосування програм відновного правосуддя у кримі-

нальних провадженнях на досудовому етапі [1]. Даний механізм був розроблений Микитином Ю.І. у межах співпраці з Інститутом миру і порозуміння [2]; 2) концепцію програм ювенального примирення [3]. Зазначена концепція була розроблена на розвиток попередньо зазначеного механізму членами Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх, яка утворена Постановою Кабінету міністрів України від 24 травня 2017 р. № 357. [4].

Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя щодо неповнолітніх є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, утвореним з метою запровадження міжінституційної платформи для системного обговорення та вирішення проблемних питань розвитку правосуддя щодо неповнолітніх, прийняття узгоджених рішень, що відповідають інтересам дитини. Фактично фона функціонує при Міністерстві юстиції України і її діяльність, в тому числі, щодо розробки концепції програм ювенального примирення у межах реалізації Національної стратегії у сфері прав людини, що затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 [5] та Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, що затверджена Указом Президента України від 24 травня 2011 року № 597/2011 [6].

Метою статті є аналізі сутності концепції програм ювенального примирення і шляхів її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Основною метою даної концепції є запровадити інститут відновного правосуддя для неповнолітніх правопорушників у формі ювенального примирення за результатами якого кримінальне провадження щодо неповнолітнього закривається.

Поняття програми ювенального примирення розглядається як добровільна процедура примирення між неповнолітнім підозрюваним і потерпілим за участі медіатора і присутності спеціально уповноваженого представника служби у справах дітей, яка застосовується у випадках і порядку, передбаченому КПК [7, с.2]. Передбачаються застосовувати інститут ювенального примирен-

ня у випадку скоєння неповнолітнім наступних кримінальних правопорушень:

- 1) кримінальних проступків;
- 2) злочинів невеликої чи середньої тяжкості;
- 3) у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Особливої уваги заслуговує алгоритм реалізації програм ювенального примирення у кримінальному процесі. Узагальнивши пропозиції членів Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх [7, с. 3-6] він матиме наступні етапи:

1) повідомлення прокурором про підозру неповнолітньому у провадженні кримінальних правопорушень, щодо яких КПК дозволяє проводити програму ювенального примирення;

2) роз'яснення неповнолітньому та потерпілому їх права на участь у програмі ювенального примирення;

3) надання добровільної згоди неповнолітнього підозрілого та потерпілого на участь у програмі ювенального примирення. Надання згоди може бути здійснено у будь-який час до затвердження прокурором обвинувального акту. Характерно, що участь у програмі не може брати неповнолітній підозрюваний, стосовно якого в цьому чи іншому кримінальному провадженні вже приймалася постанова про початок програми ювенального примирення або який має судимість;

4) після отримання згоди на участь у програмі ювенального примирення, прокурор альтернативно може приймати постанову про початок програми ювенального примирення або постанову про зупинення досудового розслідування чи надсилає постанову про початок програми ювенального примирення разом з копією повідомлення про підозру до відповідного органу служби у справах дітей та Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

5) центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги протягом трьох робочих днів після отримання постанови прокурора про початок програми ювенального примирення здійснює

заходи із залучення медіатора та із організаційно-технічної підготовки проведення процедури медіації;

6) процедура узгодження змісту програми ювенального примирення відбувається у форматі медіації, згідно з Законом України «Про медіацію», в якому, зокрема, визначено особливості: 1) медіації за участю неповнолітніх; 2) медіації під час узгодження змісту програми ювенального примирення;

7) у разі погодження змісту програми ювенального примирення, вона оформлюється письмово із зазначенням дати її укладення та скріплюється підписами неповнолітнього підозрюваного, потерпілого, медіатора та представника служби у справах дітей;

8) виконання неповнолітнім підозрюваним умов програми ювенального примирення контролюється представником служби у справах дітей, який підписав програму;

9) процедура узгодження змісту програми між потерпілим та неповнолітнім підозрюваним, а також виконання програми неповнолітнім, не може тривати у сукупності більше ніж 2 місяці;

10) у разі успішного виконання неповнолітнім підозрюваним програми ювенального примирення, представник служби у справах дітей складає і засвідчує підписом звіт про виконання програми ювенального примирення та передає його прокурору разом із примірником тексту програми;

11) прокурор у випадку отримання звіту про успішне виконання неповнолітнім підозрюваним програми ювенального примирення закриває кримінального провадження щодо такого неповнолітнього;

12) у разі недосягнення неповнолітнім підозрюваним та потерпілим згоди щодо змісту програми ювенального примирення або у випадку невиконання підозрюваним умов програми, представник служби у справах дітей не пізніше ніж через два місяці з дати прийняття постанови про початок програми ювенального примирення складає і засвідчує підписом звіт про припинення програми ювенального примирення та передає його прокурору;

13) прокурор у випадку отримання звіту про припинення програми ювенального примирення відновлює досудове розслідування.

Впровадження механізму ювенального примирення не передбачає внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України [8], а зосереджене модернізації Кримінального процесуального кодексу України [9], Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [10], Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [11], а також проекту Закону України «Про медіацію» (від 27.03.2015 р., № ресстрації 2480) [12].

Варто відзначити, що запропонована концепція ювенального примирення ґрунтується на міжнародно-правових стандартах, зокрема, до них належать:

- гарантії прав потерпілих від злочинів та вимога більш широкого застосування медіації у кримінальному судочинстві, а також основні європейські стандарти застосування медіації у кримінальному процесі, що закріплені в Основоположному рішенні Ради Європейського Союзу «Про місце жертв у кримінальному судочинстві» від 15 березня 2001 року [13], Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах від 15 вересня 1999 р. N R(99)19 [14];

- рекомендація щодо зменшення навантаження на органи кримінальної юстиції за допомогою посередництва та медіації, що відображена у Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи стосовно управління системою кримінального правосуддя від 11 вересня 1995 року № R (95) [15];

- рекомендації щодо поширення сфери застосування позасудових мирових угод між правопорушником та потерпілим згідно Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» від 17 вересня 1987 року № 6 R(87)18 [16].

- особливості захисту прав неповнолітніх у формі максимального застосування посередництва на досудовій стадії розгляду конфлікту відповідно до Конвенції ООН «Про права дитини» від

20.11.1989 року. [17], Європейської конвенція «Про здійснення прав дітей» від 25.01.1996 року [18];

- рекомендації щодо заміни притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності механізмами посередництва або медіації, а також щодо залучення до таких процедур служби або комісії у справах захисту дітей, що врегульована Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи «Про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх» від 17 вересня 1987 року №R (87) 20 [19].

Загалом описаний підхід через концепцію програм ювенального примирення виглядає досить цікавим і життєздатним. За своєю природою запропонована концепція схожа з інститутом звільнення від кримінальної відповідальності і є її своєрідною модифікованою процесуальною формою без кримінально-правової основи. Проте впровадження такого механізму через інститут закриття кримінального провадження виглядає досить штучно і може викликати певне несприйняття на правотворчому та правозастосовчому рівнях. У той же час такий підхід має свої переваги та дасть можливість досягти багатьох завдань у разі його запровадження. Крім того до ст. 3 КПК все ж варто внести зміни, передбачивши такий термін як «медіатор». Наявність такого процесуального суб'єкта у КПК зняло б багато питань на правозастосовному рівні.

Не врегульовано питання ювенального примирення у випадку кількох підозрюваних у кримінальному провадженні. У такому випадку можна передбачити або обов'язкову участь усіх підозрюваних або ж процесуальну можливість виділення кримінального провадження.

Також викликає сумнів необхідність підпису медіатора під текстом програми. Інформацію про участь медіатора достатньо відобразити у звіті.

Висновки. Простежується, що за такого підходу результатом у випадку вчинення кримінального правопорушення є примирення, домовленість про відшкодування шкоди, завданої злочинцем і визначення подальших шляхів її компенсації, а також заходів, які мають застосовуватися до неповнолітнього. Фактично, таке

примирення оформлюється як письмовий документ під назвою «програма ювенального примирення». У даному випадку «програма ювенального примирення» розглядається не тільки як однійменний процес, а саме як кінцевий документ, який може бути об'єктом кримінально-правової охорони, оскільки є своєрідним проявом чи навіть видом угоди (договору) про примирення.

1. *Механізм застосування програм відновного правосуддя у кримінальних провадженнях на досудовому етапі/Матеріали круглого столу «Механізм вилучення дітей та підлітків з кримінального процесу шляхом проведення медіації», 13 липня 2016 р., м. Київ, 20 с.*
2. *Інститут миру і порозуміння [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ipc.org.ua>.*
3. *Концепція програм ювенального примирення / Матеріали робочої зустрічі Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх 7 липня 2017 р., м. Київ, 25 с.*
4. *Постанова Кабінету міністрів України від 24 травня 2017 р. № 357 «Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/357-2017-%D0%BF>.*
5. *Указ Президента України «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» від 25 серпня 2015 року № 501/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/501/2015/para15#n15>.*
6. *Указ Президента України «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» від 24 травня 2011 року N 597/2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/597/2011>.*
7. *Концепція програм ювенального примирення / Матеріали робочої зустрічі Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх 7 липня 2017 р., м. Київ, 25 с.*
8. *Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1443083704635653>.*
9. *Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.*
10. *Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.*

11. Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
12. Проект Закону України «Про медіацію» [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558/
13. Основоположене рішення Ради Європейського Союзу «Про місце жертв у кримінальному судочинстві» від 15 березня 2001 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://issui.com/uccg/docs/16_fr_decision_ukr.
14. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах від 15 вересня 1999 р. N R(99)19 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_828.
15. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи стосовно управління системою кримінального правосуддя» від 11 вересня 1995 року № R (95) [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_130.
16. Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» від 17 вересня 1987 року № 6 R(87)18 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_339.
17. Конвенція ООН «Про права дитини» від 20.11.1989 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.unicef.org/ukraine/ukr/convention_small_final.pdf
18. Європейська конвенція «Про здійснення прав дітей» від 25.01.1996 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_135.
19. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи «Про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх» від 17 вересня 1987 року №R (87) 20 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_266.

Потяк В.І. Концепція ювенального примирення як механізм кримінально-правового забезпечення охорони угоди (договору) про примирення: стан і шляхи вдосконалення.

Стаття присвячена дослідженню концепції ювенального примирення як механізму кримінально-правового забезпечення охорони угоди (договору) про примирення. Проаналізовано сучасний стан її розробки, сутність, висвітлено механізм її практичного впровадження, а також шляхи вдосконалення. Зроблено висновок, що «програма ювенального примирення» розглядається не тільки як

однойменний процес, а саме як кінцевий документ, який може бути об'єктом кримінально-правової охорони, оскільки є своєрідним проявом чи навіть видом угоди (договору) про примирення.

Ключові слова: примирення, неповнолітній, програма ювенального примирення.

Потяк В.І. Концепция ювенального примирение как механизм уголовно-правового обеспечения охраны соглашения (договора) о примирении: состояние и пути совершенствования.

Статья посвящена исследованию концепции ювенального примирение как механизма уголовно-правового обеспечения охраны соглашения (договора) о примирении. Проанализировано современное состояние ее разработки, сущность, освещены механизм ее практического внедрения, а также пути совершенствования. Сделан вывод, что «программа ювенального примирения» рассматривается не только как одноименный процесс, а именно как конечный документ, который может быть объектом уголовно-правовой охраны, поскольку является своеобразным проявлением или даже видом соглашения (договора) о примирении.

Ключевые слова: примирение, несовершеннолетний, программа ювенального примирения.

Potiak V.I. The Conception of Juvenile Reconciliation as a Criminal-Law Mechanism of Securing a Reconciliation Agreement: Current State and Ways of Improvement.

The article deals with the conception of juvenile reconciliation as a criminal-law mechanism of securing a reconciliation agreement. The author analyzes the current state of its development and reveals its essence, the mechanism of its practical implementation as well as ways of improvement.

The juvenile reconciliation program is regarded as a voluntary procedure of reconciliation between an underage suspect and a victim with the participation of a mediator and a specially authorized representative of the child protection service, which is applied in cases and according to the pattern provided for by Code of Criminal Procedure. The institution of juvenile reconciliation is expected to be used in case of the following crimes committed by underage persons: 1) criminal misdemeanours; 2) crimes of low or medium gravity; 3) in criminal proceedings in the form of private accusation.

On the whole, the described approach with the use of the conception of juvenile reconciliation programs looks quite interesting and viable. By its nature, the suggested conception is similar to the institution of exemption from criminal liability and is, in a way, its modified procedural form without a criminal-law basis. However, the implementation of this mechanism via the institution of closure of criminal proceedings looks rather artificial and may cause certain unacceptance at the lawmaking and law-enforcement levels. But this approach has its advantages and its implementation will enable the accomplishment of many objectives.

The author has come to the conclusion that a «juvenile reconciliation program» is regarded not only as a process but rather as an end document that can be the object of protection by criminal law as it is a sort of manifestation or even a type of reconciliation agreement.

Keywords: reconciliation, underage person, juvenile reconciliation program.

Харченко І.Г.

КЕРОВАНІЙ ХАОС І ПРАВОПОРУШЕННЯ

УДК 343.13

Постановка проблеми. У сучасних умовах керований хаос – технологія, розроблена політтехнологами різних спецслужб впливових держав для штучного керування суспільними процесами шляхом провокування зовнішньою стороною розгортання суспільних конфліктів. Організатори хаосу, роздмухуючи конфлікти (але утримуючи їх у стані “тління”, не доводячи до непередбачуваного вибуху), тримають і населення, і суб’єктів прийняття рішень у постійній напрузі, таким чином, звужуючи їм свободу маневру і підштовхуючи їх до вигідних для організаторів рішень.

Метою статті є висвітлення особливості теорії керованого хаосу і вчинюваних на її ґрунті правопорушень.

Стан дослідження. На сьогоднішній день є низка наукових досліджень, що містять дану проблематику, проте ряд моментів є розглянутими поверхнево. Зокрема дана проблема відображена в працях таких науковців як Батников С., Лепский В.Е., Лунеев В.В., Малинецкий Г., Мертон Р., Пригожий І. Стингерс І. та інші.

Виклад основного матеріалу. Стратегія керованого хаосу може полягати у штучному роздмухуванні спеціально розігрітих існуючих територіальних, етнічних чи релігійних конфліктів, у загостренні конфліктів довкола власності, у дестабілізації роботи органів державної влади. Керований хаос спрямовується впливовими над державами в ту країну яка має відповідний стратегічний потенціал, але зазвичай в таких країнах присутня економічно-політична криза це такі країни як Лівія, Сирія, Югославія, сьогодні наша держава Україна. Через велику економічно-політичну кризу протягом двадцяти чотирьох років незалежності України росій-